

Umański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Pawła Tytyny
NGO „Towarzystwo Pedagogów i Naukowców Ukrainy”

**FINANSOWO-ANALITYCZNA GWARANCJA
ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ**

Monografia wieloautorska

**Pod redakcją
M. Słatwińskiego**

2017

UDK 338.24

F-59

Zespół autorów:

Berżanir A., Berżanir I., Biłozkurśka N., Biłozkurśkiy M., Czwertko L., Czyrwa O., Demczenko T., Demjanyszyna O., Kornijenko T., Sawczenko W., Słatwińskiy M. (redaktor), Stojka S.

*Zarekomendowano do druku przez Radę Naukową
Umańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego
imienia Pawła Tyczyny
(protokół nr 4 z dnia 28 listopada 2017 roku)*

Recenzenci:

Kurmajew P., doktor nauk ekonomicznych, profesor (*Umański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Pawła Tyczyny*);

Peńkowa O., doktor nauk ekonomicznych, profesor (*Umański Narodowy Uniwersytet Sadownictwa*);

Sus T., kandydat nauk ekonomicznych, docent (*Przykarski Uniwersytet Narodowy imienia Wasyla Stefanyka*).

F-59 **Finansowo-analityczna gwarancja rozwoju gospodarki narodowej:** monografia wieloautorska / [Słatwińskiy M., Czyrwa O., Biłozkurśkiy M. i in.]; pod red. M. Słatwińskiego. – Warszawa: iScience sp z. o. o., 2017. – 218 str.

ISBN 978-83-949403-0-0

W monografii przedstawiono rezultaty badań zespołu profesorów i wykładowców Katedry Finansów, Rachunkowości oraz Bezpieczeństwa Ekonomicznego Umańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Pawła Tyczyny w zakresie „Problemów finansowych gwarancji rozwoju gospodarki oraz sfery społecznej” (numer w rejestrze państwowym 0116U000117).

Potwierdzono założenia teoretyczne oraz opracowano praktyczne rekomendacje dotyczące udoskonalenia narzędzi finansowo-analitycznej gwarancji rozwoju gospodarki narodowej. Przeprowadzono diagnostykę ekonomiczną współczesnego stanu kształtowania zasobów finansowych w gospodarce Ukrainy, dokonano monitoringu pozostałych kierunków polityki finansowej państwa oraz zaproponowano sposoby optymalizacji wykorzystania narzędzi finansowo-analitycznej gwarancji rozwoju gospodarki narodowej. Szczególną uwagę poświęcono opracowaniu odpowiednich przedsięwzięć w sferze polityki fiskalnej oraz inwestycyjnej, inwestycji giełdowych, udoskoleniu narzędzi do stymulacji rozwoju rynku funduszy oraz ubezpieczeń w gospodarce państwowej, tworzeniu warunków bezpiecznego funkcjonowania sfery finansowej.

Poleca się Czytelnikom, którzy interesują się zagadnieniami z zakresu ekonomii, uczonym, specjalistom, doktorantom, wykładowcom oraz studentom.

ISBN 978-83-949403-0-0

© Zespół autorów, 2017

© Umański Państwowy Uniwersytet

Pedagogiczny imienia Pawła Tyczyny, 2017

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA.....	5
ROZDZIAŁ 1. TEORETYCZNE PODSTAWY FINANSOWO-ANALITYCZNEJ GWARANCJI ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ.....	9
1.1. Inwestycje społeczne jako finansowa podstawa działalności biznesu odpowiedzialnego społecznie.....	9
1.2. Istota, zasady tworzenia oraz oznaki efektywności polityki fiskalnej.....	17
1.3. Szczególne cechy funkcjonowania rynku ubezpieczeń na życie.....	28
1.4. Charakterystyka procesu włączenia zasobów finansowych poprzez złożenie pierwszej oferty publicznej.....	39
1.5. Aktualne problemy w kształtowaniu finansowo – ekonomicznego systemu bezpieczeństwa banków.....	45
<i>Spis tekstów źródłowych wykorzystanych w rozdziale 1.</i>	<i>61</i>
ROZDZIAŁ 2. WSPÓŁCZESNY STAN FINANSOWO-ANALITYCZNEJ GWARANCJI BEZPIECZEŃSTWA PROCESÓW BIZNESOWYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH.....	69
2.1. Bezpieczeństwo inwestycji ukraińskich firm zgodnie z warunkami pierwszej oferty publicznej na rynku IPO.....	69
2.2. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa finansowo-ekonomicznego banków poprzez wprowadzenie nowoczesnych technologii ochrony.....	85
2.3. Sposoby udoskonalenia rachunkowej i analitycznej gwarancji optymalizacji procesów biznesowych przedsiębiorstw przemysłowych.....	101
<i>Spis tekstów źródłowych wykorzystanych w rozdziale 2.</i>	<i>132</i>

ROZDZIAŁ 3. GŁÓWNE KIERUNKI DOSKONALENIA NARZĘDZI FINANSOWO-ANALITYCZNYCH GWARANCJI ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ.....	136
3.1. Sposoby optymalizacji polityki podatkowej państwa.....	136
3.2. Ocena koniunktury oraz opracowanie strategicznych kierunków rozwoju rynku papierów wartościowych na Ukrainie..	153
3.3. Stan oraz perspektywy rozwoju ojczyztego rynku ubezpieczeń na życie.....	170
3.4. Problemy w sferze finansowych gwarancji rozwoju sektora wojskowo-przemysłowego na Ukrainie oraz sposoby ich rozwiązania.....	187
<i>Spis tekstów źródłowych wykorzystanych w rozdziale 3.</i>	<i>213</i>

3.3. Stan oraz perspektywy rozwoju ojczyzestego rynku ubezpieczeń na życie

3.3. Стан і перспективи розвитку вітчизняного ринку страхування життя

Аналіз показників обсягу страхових премій зі страхування життя засвідчує, що до фінансової кризи 2008-2009 рр. вони поступово зростали. Під час фінансової кризи мало місце значне зменшення надходжень страхових премій зі страхування життя (як і сукупних страхових надходжень у цілому). Починаючи з 2010 р., на страховому ринку почалося поживавлення, що спричинило збільшення обсягів надходжень страхових премій, у т. ч. й за договорами страхування життя. Проте, у 2014 р. обсяг страхових надходжень зі страхування життя знову істотно зменшується (на 12,8% порівняно з 2013 р.), оскільки протягом року мало місце коливання макроекономічних показників та знизився рівень життя населення. Водночас упродовж 2015 р. на ринку страхування життя було зібрано майже 2,2 млрд грн страхових премій, що майже в два рази більше порівняно з аналогічним показником 2008 р.

У 2015 р. у структурі чистих страхових премій зі страхування життя (рис. 3.10), як і в попередні роки превалюють премії за договорами накопичувального страхування життя (1363,9 млн грн, або 62,4%). Незначними залишаються надходження за договорами такого соціального значимого напрямку страхування життя як страхування додаткової пенсії, якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку. Зокрема, обсяг зібраних страхових премій за цим видом страхування склав 19,3 млн грн, що не перевищує 1% у загальних страхових преміях зі страхування життя.

Рис. 3.10. Структура чистих страхових премій із страхування життя у 2015 р.

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Зазначимо, що згідно з чинним законодавством, «договір страхування додаткової пенсії – це договір страхування, який передбачає обов’язок страховика щодо здійснення страхової виплати (виплат) та/або виплат у вигляді ануїтету в разі досягнення застрахованою особою пенсійного віку, визначеного за заявою застрахованої особи у договорі страхування відповідно до законодавства з урахуванням того, що такий пенсійний вік не може бути меншим більше ніж на 10 років від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов’язковим державним пенсійним страхуванням» [31].

У 2009-2014 рр. ринок показав зростання частки чистих страхових премій зі страхування життя у загальному обсязі

страхових премій по ринку: з 6,9% у 2008 р. до 11,6% у 2014 р. (рис. 3.11). 2015 р. характеризувався зниженням питомої ваги чистих премій за договорами страхування життя у сукупних страхових надходженнях до 9,8%. Це пояснюється значно вищим порівняно з попереднім роком темпом приросту страхових премій з видів страхування інших, ніж страхування життя. Зокрема, у 2015 р. цей показник дорівнював 22,7%, тоді як його значення по страхуванню життя склало 1,2%. Слід зазначити, що відповідно до Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, оптимальним значенням частки чистих страхових премій зі страхування життя у загальному обсязі страхових премій по ринку є показник не менше 30%. У країнах Євросоюзу на страхування життя припадає понад 60% страхових премій, а у деяких країнах цей показник перевищує 80% [33, с. 57].

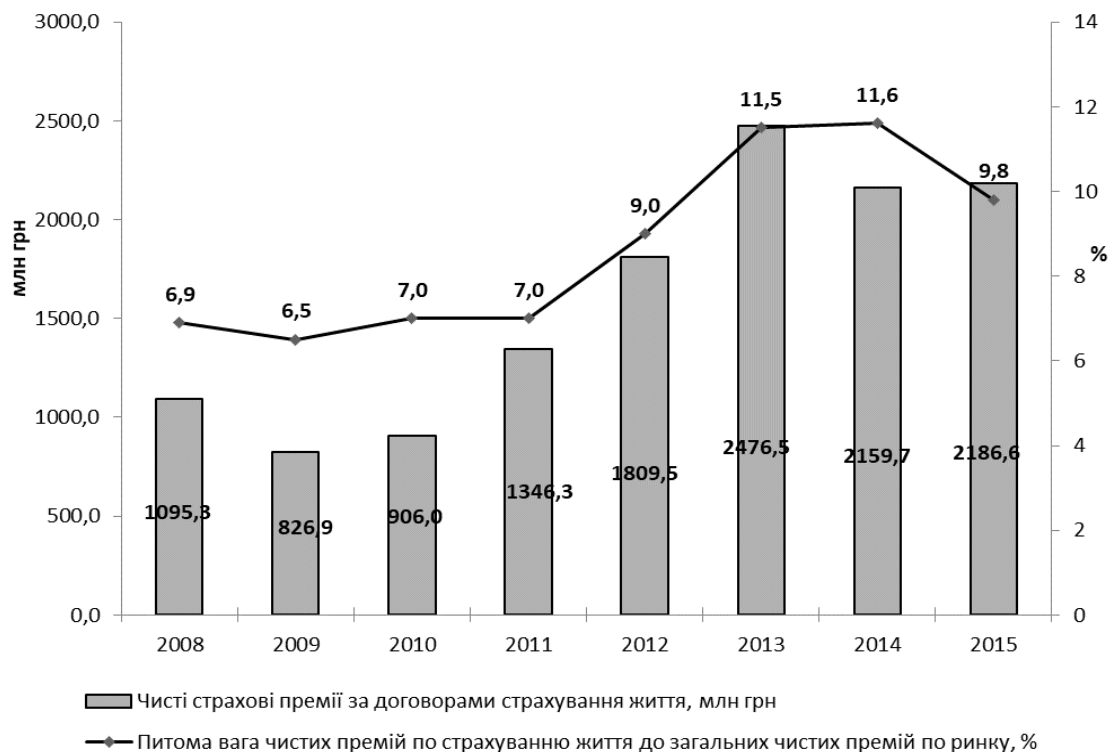

Рис. 3.11. Динаміка чистих страхових премій зі страхування життя та їхньої частки у загальному обсязі страхових премій по ринку у 2008-2015 рр.

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Слід відзначити, що послуги на українському ринку страхування життя в останні роки переважно купують фізичні особи. Зокрема, у 2015 р. 94,5% валових страхових премій зі страхування життя надійшли від фізичних осіб (рис. 3.12). В основному договори страхування життя укладає працездатне населення, що у такий спосіб забезпечує собі впевненість у старості й/або використовує страхування життя як спосіб нагромадження коштів до якоїсь події.

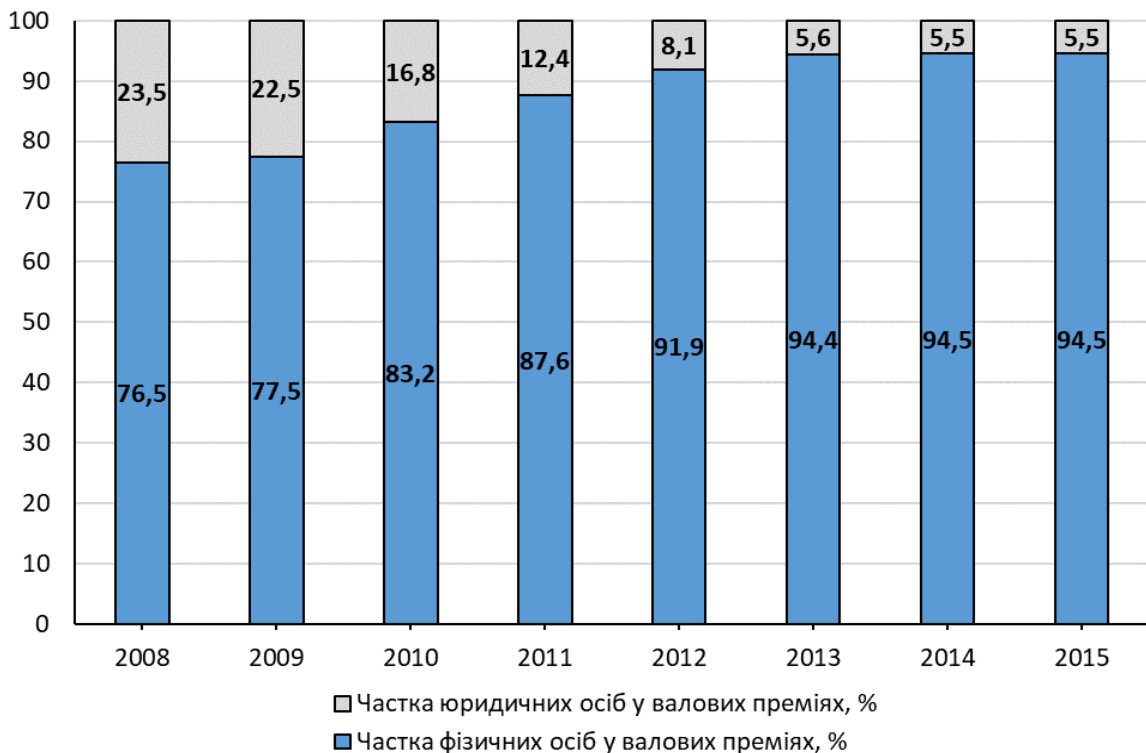

Рис. 3.12. Структура валових страхових премій зі страхування життя за статусом страхувальника у 2008-2015 рр., %

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

На думку І. І. Козьми зменшення кількості страхувальників-юридичних осіб є вкрай негативним явищем і «яскравою ознакою погіршення умов функціонування ринку страхування життя в Україні» [17]. Така зміна відбувається за рахунок відмови роботодавців закладати опцію страхування життя у соціальний пакет працівника через погіршення

економічного стану. Адже це дозволяє досягти скорочення витрат підприємства, і при цьому зберегти існуючі рівні заробітної плати.

Крім того, дослідники вважають, що тенденція вилучення страхування життя із соціального пакета працівників зумовлена зміною порядку нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за сумами, що сплачені роботодавцями за договорами довгострокового страхування життя.

Рис. 3.13. Динаміка показників чистих страхових виплат із страхування життя у 2008–2015 рр.

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Якщо ж характеризувати ринок страхування життя за страховими виплатами, то тут у порівнянні з попередніми роками спостерігається позитивна динаміка. Зокрема, в останні роки мало місце зростання як абсолютних значень страхових виплат: з 37,7 млн грн валових виплат у 2008 р. до 491,5 млн грн – у 2015 р. (рис. 3.13), так і відносних

показників по страхових виплатах: з 3,4% рівня валових виплат у 2008 р. до 22,5% – у 2015 р. (рис. 3.14). При цьому має місце чітко виражена тенденція до зростання питомої ваги чистих страхових виплат зі страхування життя у загальному обсязі страхових виплат по ринку: якщо у 2008 р. його значення становило лише 0,6%, то у 2015 р. – 6,5%.

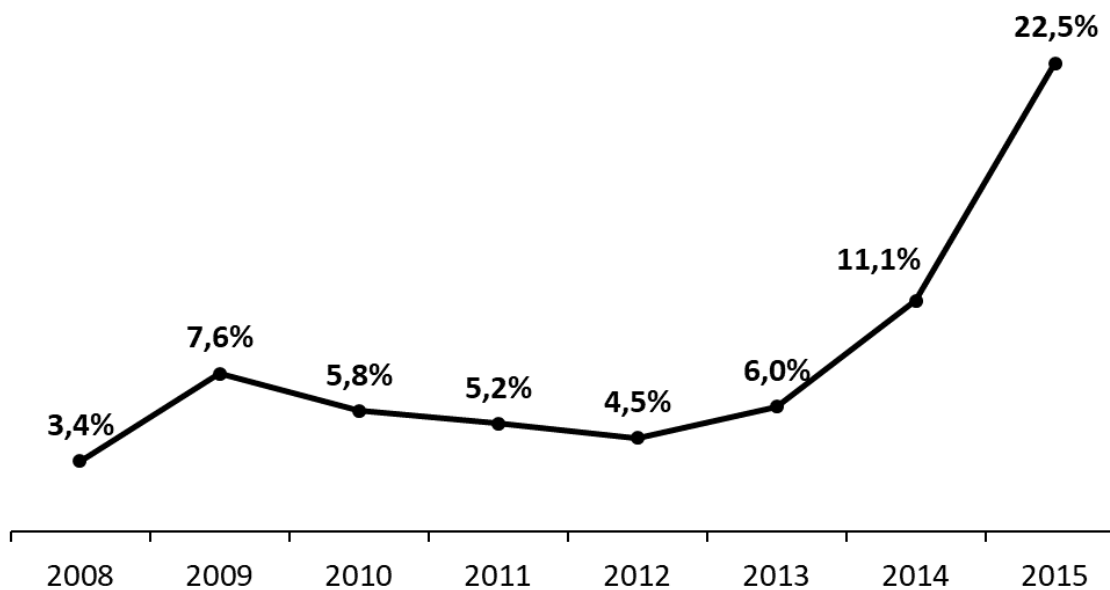

Рис. 3.14. Динаміка рівня валових виплат за договорами страхування життя у 2008–2015 рр., %

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Зростання обсягів страхових виплат зумовлене довготривалим характером договорів страхування життя – зараз здійснюються виплати за періоди, що відзначалися збільшенням кількості укладених договорів та обсягів страхових платежів. Проте масового характеру виплати за договорами накопичувального страхування життя, на думку фахівців, набудуть у 2020-2025 рр. [10], коли закінчиться термін дії переважної більшості договорів, укладених у період активізації розвитку цього сегменту ринку.

Представлена на рис. 3.15 структура чистих страхових виплат зі страхування життя показує, що у 2015 р. понад 90%

виплат здійснюється за договорами накопичувального страхування.

Рис. 3.15. Структура чистих страхових виплат зі страхування життя у 2015 р.

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Крім того, на думку дослідників, зростання рівня виплат в останні роки пов'язано із девальвацією гривні. Оскільки більшість довгострокових договорів страхування життя укладені в іноземній валюті, то розрахунок страхових виплат призвів до зростання суми виплат у національній валюті та, відповідно, показника рівня виплат [3].

Отже, оцінка сучасного стану вітчизняного ринку страхування життя, дозволяє виділити низку позитивних тенденцій у цьому секторі економіки: зростання капіталізації та платоспроможності страхових компаній, збільшення обсягу надходжень страхових премій та страхових виплат,

зростання кількості застрахованих осіб тощо. Незважаючи на досягнуті результати, процеси розвитку цього виду відносин стримуються цілою низкою проблем, що потребують уважного вивчення та подолання.

Досвід розвинених країн показує, що розвиток ринку страхування життя визначається рівнем матеріального забезпечення населення, розумінням населенням необхідності індивідуальної та власної відповідальності і турботи про безпеки та життєві ризики, попереднім досвідом страхування життя населення, доступністю якісних страхових продуктів, розвитком альтернативних фінансових інститутів тощо [48]. Саме ці фактори впливають на структуру страхових премій та виплат зі страхування життя.

Складні процеси, що відбуваються у нашій країні, негативно вплинули на рівень добробуту переважної частини населення, що погіршило умови для розповсюдження продуктів страхування життя та в кінцевому результаті позначається на показниках його розвитку. Принагідно зауважимо, що аналітики «Swiss Re», досліджуючи стан та перспективи розвитку страхування життя, виявили пряму залежність між приростом ВВП і обсягами страхування життя. Визначивши, так звану, залежність сприяння, вони стверджують, що зростання ВВП темпами в межах 5% створює у країні сприятливе середовище для розвитку ринку страхування життя, і навпаки [46].

Як відомо, узагальнюючим вартісним показником рівня життя населення, збільшення якого загалом призводить до зростання економічного добробуту, є обсяг ВВП на душу населення. І. З. Саврас, Р. В. Юринець у своєму дослідженні [39], визначили істотний вплив цього показника на зміну обсягів страхових премій зі страхування життя.

Важливим макроекономічним індикатором розвитку страхового ринку є показник розміру страхових премій на душу населення (показник щільності страхування). Проведені нами розрахунки обсягів ВВП та страхових премій зі страхування життя на душу населення в Україні, а також порівняння їхньої динаміки, засвідчують достовірність визначених вище тверджень.

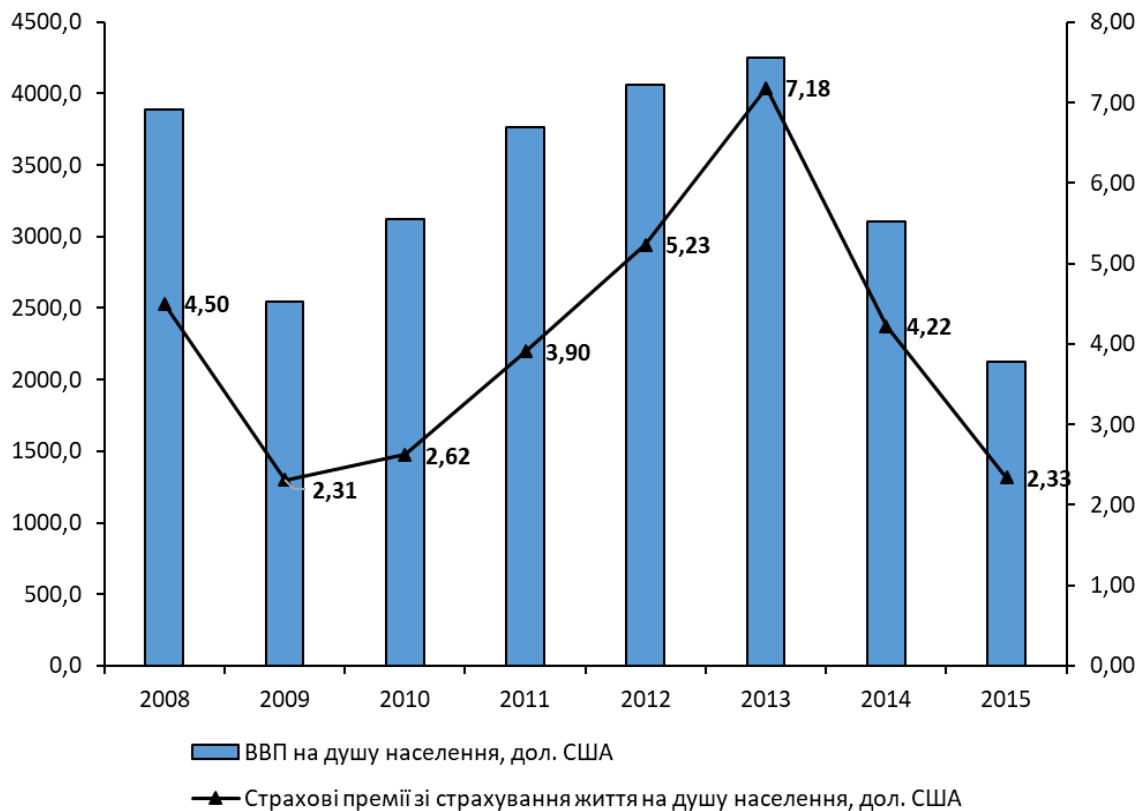

Рис. 3.16. Динаміка обсягів ВВП та страхових премій зі страхування життя на душу населення в Україні, дол. США

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Динаміка частки валових страхових премій, сплачених страхувальниками-фізичними особами за договорами страхування життя, у загальних витратах та заощадженнях населення України (рис. 3.17), показує, що ці витрати не належать до числа пріоритетних. Населення, незважаючи на

деяке пожвавлення на ринку страхування життя у певні періоди, не готове до придбання таких страхових послуг.

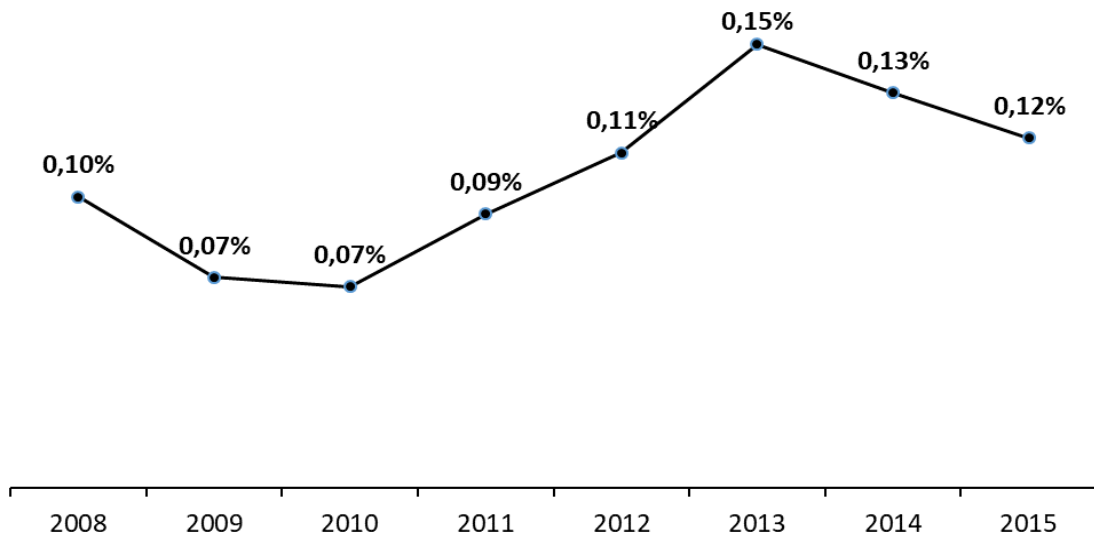

Рис. 3.17. Частка валових страхових премій, сплачених страхувальниками-фізичними особами, у загальних витратах та заощадженнях населення України у 2008-2015 рр., %

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Результати діяльності страховиків, що надають послуги зі страхування життя, вказують на цілковиту залежність ситуації у цій сфері від макроекономічної стабільності та рівня ділової активності в країні. Ефективна діяльність страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя, унеможлиблюється в умовах нестабільного стану національної та світової економіки, а низький рівень розвитку фінансового ринку та його нестабільність не тільки зменшує ефективність страхування, а й навіть спричинює недоцільність його застосування.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що показники розвитку вітчизняного страхового ринку в цілому та сектору страхування життя, зокрема, значно погіршилися через негативні наслідки фінансово-економічної кризи, яка

розпочалася у 2008 р. Крім того, в останні роки динаміка основних показників вітчизняного ринку страхування життя обумовлена погіршенням економічної ситуації у країні внаслідок окупації частини території країни Російською Федерацією та збройного конфлікту на Сході України. Зазначені вище обставини призвели до істотного відтоку клієнтів страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя, і розірвання значної кількості діючих договорів страхування.

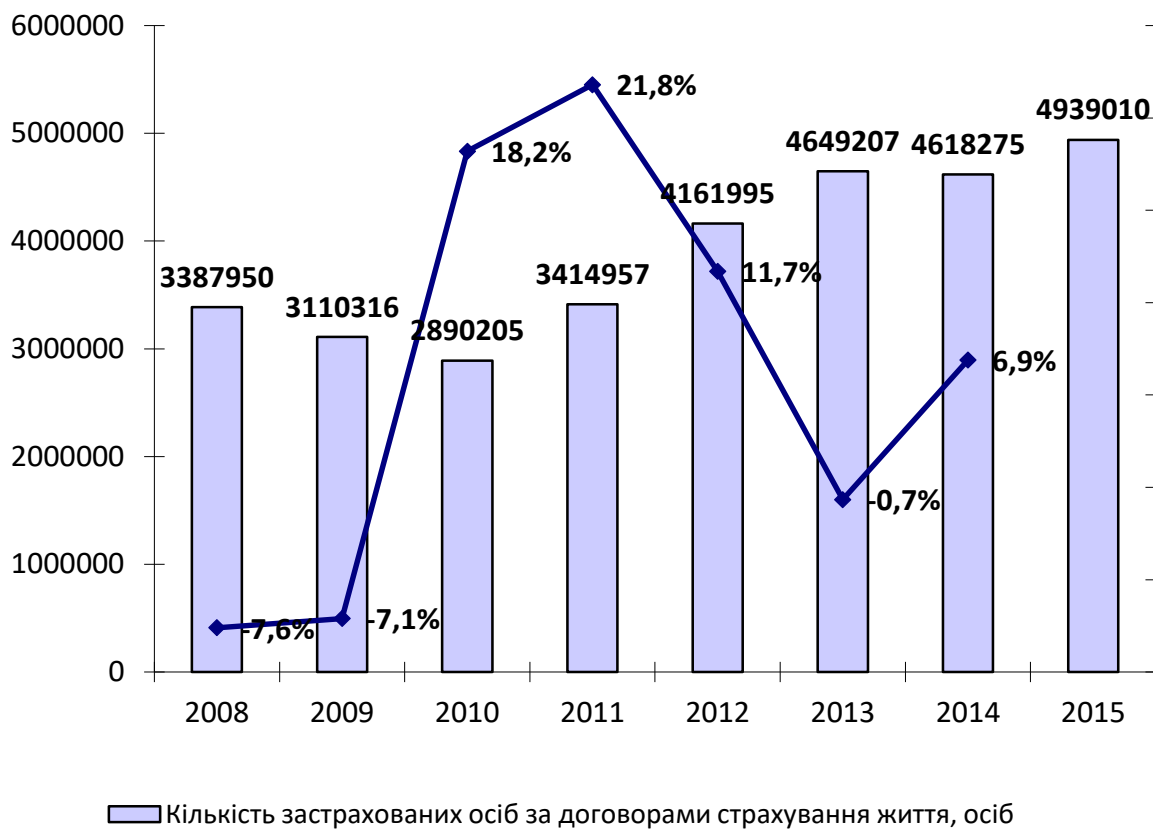

Рис. 3.18. Динаміка кількості застрахованих осіб за договорами страхування життя у 2008–2015 рр.

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Індикатором впливу зміни матеріального становища населення та соціально-економічного стану в країні на

розвиток накопичувального страхування є показники виплат викупних сум за полісами страхування життя (рис. 3.19).

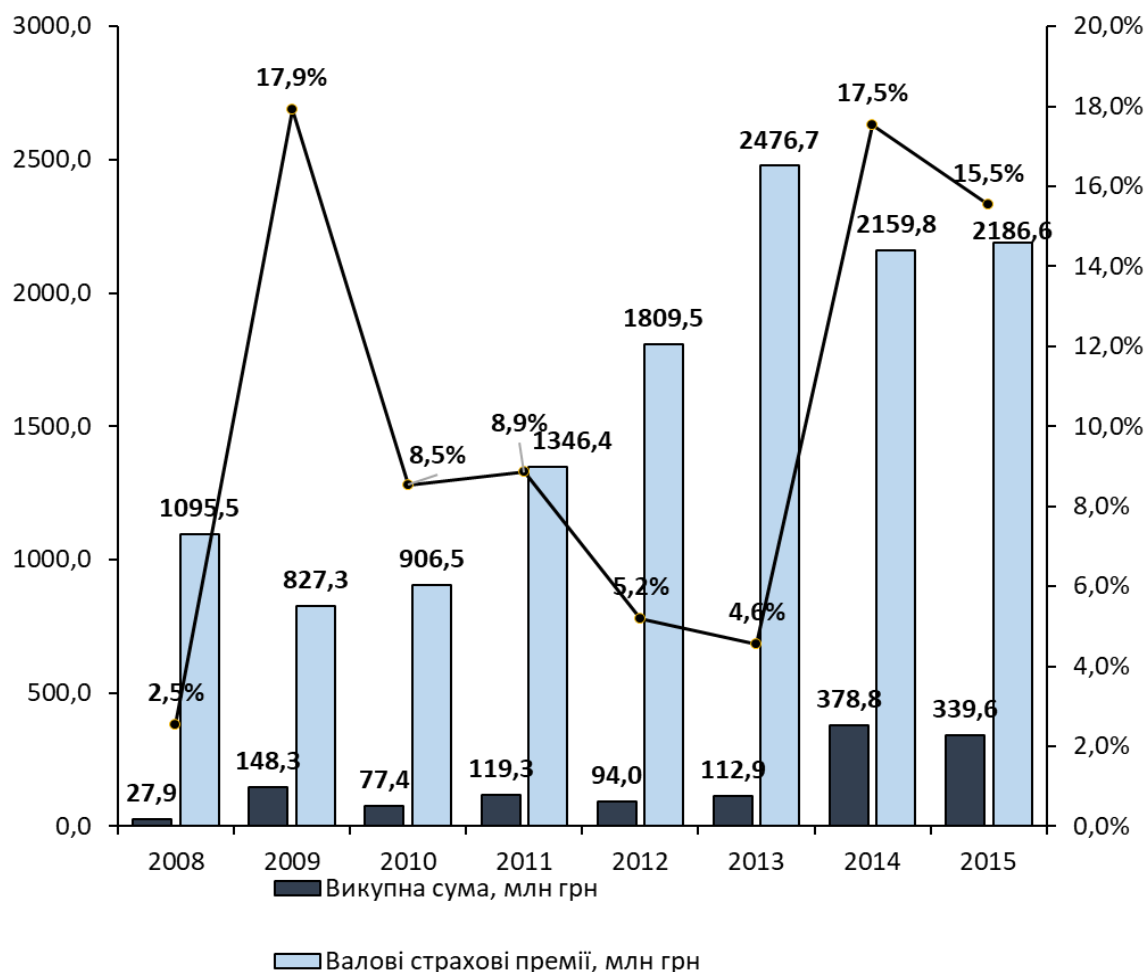

Рис. 3.19. Динаміка валових страхових премій за договорами страхування життя та викупних сум, що сплачені страхувальникам за цими договорами у 2008-2015 рр., млн грн

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [13].

Зауважимо, що викупна сума – це сума, яка виплачується страховиком у разі дострокового припинення дії договору страхування життя. Розмір викупної суми залежить від періоду, протягом якого діяв договір страхування життя і строку, на який він був укладений. Зростання цього показника свідчить про зменшення доходів громадян та погіршення соціально-економічної ситуації, а

зменшення – про нагромадження заощаджень та підвищення рівня життя населення.

Як видно з рис. 3.19, стрімке зростання обсягу викупних сум за договорами страхування життя (більш як у 5 разів проти попереднього року) відбулося у 2009 р. у період розпалу фінансово-економічної кризи, зокрема, величина цього показника становила 148,3 млн грн, або 17,9% від валових страхових премій. Наступний «стрибок» виплат страховиками викупних сум, у зв'язку з достроковим припиненням дії договорів страхування життя, відбувся у 2014 р. та 2015 р., коли обсяги цих сум дорівнювали 378,8 млн грн і 339,6 млн грн, а їхня частка у валових страхових надходженнях дорівнювали 17,5% та 15,5% відповідно.

Значущою проблемою страхування життя є надзвичайно низький рівень страхової культури в Україні. Більша частина населення країни не бачить необхідності в страхуванні власного життя, чи життя своїх близьких, і робить це тільки у крайніх випадках, коли цього вимагає ситуація. Зокрема, деякі науковці наголошують на домінуванні (понад 90%) «банківського» страхування у структурі страхових премій зі страхування життя [5, с. 61], а саме надходжень за договорами страхування життя позичальників споживчих кредитів, укладення яких є обов'язковою вимогою кредитних установ при споживчому й іпотечному кредитуванні громадян. На наш погляд, в Україні на сучасному етапі ще рано говорити про підвищення соціальної відповідальності представників середнього класу за членів своїх родин, як про дієвий фактор розвитку страхування життя.

Проведені дослідження показують, що при незначних середніх ресурсах більшість українців не мають достатньо коштів на укладання договорів добровільного особистого

страхування. Населення через низький рівень платоспроможності та високі інфляційні очікування з кожним роком все менше витрачає на страхування. Відповідно зменшення рівня доходів українців, позначається на обсягах страхових платежів та кількості укладених страхових договорів.

Однією з причин низького попиту на послуги страхування життя є незначний рівень довіри до страхових компаній, спричинений негативним досвідом страхування у радянські часи, а також відсутністю реальних державних гарантій отримання страхових виплат у результаті банкрутства страховика або його шахрайських дій. Зокрема, як зазначає Г. Третьякова, із понад 40 млн договорів зі страхування життя, що були укладені в радянські часи на території України, дотепер ще не здійснені виплати за 11,9 млн договорами страхування [46]. Страховики намагаються відновити втрачену довіру, але через невиконання державою після розпаду СРСР своїх зобов'язань перед страхувальниками за договорами страхування життя, зробити це досить складно. Так, згідно з результатами щорічних національних моніторингових опитувань, що проводяться Інститутом соціології НАН України, у 2002-2013 рр. страховим компаніям недовіряло більше 60% респондентів [47]. У 2015 р. рівень довіри до страховиків також був достатньо низьким і складав 10,7%, а рівень недовіри у становив 67,2% [44].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що в Україні є багато причин низького рівня страхування життя, та повільного темпу розвитку цих відносин. Найбільш вагомими з них є: низький рівень доходів населення, зниження схильності населення до заощаджень, не сформована страхова культура, нестабільне податкове законодавство,

несприятливі економічні процеси, в т. ч. інфляція, відсутність надійних державних гарантій отримання страхової виплати у разі банкрутства страховика тощо. Отже, передумовою подальшої активізації розвитку ринку страхування життя є підвищення рівня економічного розвитку країни, основним показником якого є зростання ВВП на душу населення.

Зміцненню довіри населення до інституту страхування життя сприятиме запровадження надійної системи забезпечення страхових виплат у разі настання неплатоспроможності страховика, який здійснює страхування життя. Саме тому особливої актуальності набуває необхідність створення в Україні Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, і ведуться гострі дискусії щодо умов його створення та функціонування. Зокрема, про це йдеться в аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень [54], у публікаціях Д. В. Кондратенко та В. В. Мужилівського [18], О. П. Ковалю [15] та ін. Функціонування аналогічних схем гарантування виплат за договорами страхування практикується у багатьох економічно розвинених країнах світу, зокрема в США, Канаді, Японії [14] та інших [26]. В Україні Постановою Верховної Ради від 08.10.2013 р. № 632-VII [35] прийнято за основу проект Закону України про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, який, на думку як експертів, так і професійних учасників страхового ринку, потребує суттєвого доопрацювання. Однак наразі подальша доля цього законопроекту залишається невизначеною. Зважаючи на те, що страхування життя належить до особистого страхування, має довгостроковий характер і значну накопичувальну складову, «вкрай важливо забезпечити функціонування в Україні системи гарантування страхових виплат за

договорами страхування життя, яка допоможе запобігти втратам довгострокових заощаджень громадян та позбавленню їх страхового захисту в разі настання неплатоспроможності страховика» [15].

Необхідними умовами забезпечення фінансової стабільності і ліквідності компаній зі страхування життя у довгостроковому періоді та виконання ними прийнятих на себе зобов'язань є формування достатнього обсягу страхових резервів, раціональне їх розміщення та ефективне управління сформованим інвестиційним портфелем [51].

Складна економічна ситуація у країні є значною перешкодою для підвищення інвестиційної активності страховиків. Фінансова нестабільність, наявність високих інвестиційних ризиків та нерозвиненість фондового ринку обумовлюють консервативність страхових компаній щодо управління інвестиційним портфелем та низький рівень ефективності розміщення страхових резервів.

Страховики в Україні в нинішніх умовах не виконують належної їм ролі активного інституційного інвестора, сукупний інвестиційний потенціал страхових компаній не здійснює суттєвого впливу на інвестиційні процеси в економіці. Показники діяльності страхових компаній в Україні свідчать про недостатність їхніх інвестиційних можливостей.

Для підвищення ефективності діяльності страхових компаній як важливої інституційної складової фінансової інфраструктури необхідно збільшувати їхню ресурсну базу, а також оптимізувати структуру розподілу вже акумульованих коштів.

Активізація інвестиційної діяльності страхових компаній тісно пов'язана зі зростанням попиту на послуги зі страхування життя, оскільки резерви зі страхування життя,

що мають довгострокову основу. Вирішення проблеми залучення цих інвестиційних джерел має здійснюватися шляхом запровадження стимулів, в основному податкового характеру, як для фізичних, так і для юридичних осіб [24, с. 210]. Водночас широкомасштабне залучення в інвестиційний процес грошових коштів населення через укладення договорів довгострокового страхування життя та пенсій стане можливим лише за умови стабілізації стану національної економіки.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що стан розвитку вітчизняного ринку страхування життя є незадовільним для країни з ринковою економікою. Водночас сьогодні не можна не відзначити позитивні кроки України на шляху до створення системи страхування життя, здатної захистити права та інтереси учасників страхових відносин. Значні обсяги страхових виплат по страхуванню життя все більше і більше спонукають потенційних страхувальників до укладання нових страхових договорів. Значні перспективи в умовах реформування пенсійної системи, на думку експертів, має накопичувальне пенсійне страхування, як альтернативний спосіб забезпечити себе і своїх близьких фінансово на момент втрати працездатності [38]. Почуваючи себе захищеними, люди і надалі виявлятимуть інтерес до цього виду страхування і до страхування взагалі.

Фахівці наголошують на тому, що зазначений ринок ще далекий від насичення і в майбутньому продовжуватиме зростати. На ринку страхування життя застраховано всього 1% ризиків, що свідчить про велику потенційну місткість вітчизняного ринку. Вирішення проблем соціального захисту за рахунок страхування життя у розвинутих країнах перевірено часом і стимулюється державою, оскільки зменшує кількість людей, що залежать від підтримки

держави. Накопичені страховими компаніями активи забезпечують одне з основних джерел довгострокового інвестування і є важливим ресурсом для стабілізації економіки.

3.4. Problemy w sferze finansowych gwarancji rozwoju sektora wojskowo-przemysłowego na Ukrainie oraz sposoby ich rozwiązania

3.4. Проблеми фінансового забезпечення розвитку військово-промислового комплексу України та шляхи їх вирішення

Військові і політичні події на Сході України показали, що наші держава, армія та суспільство у цілому до них не були готові. Несподіванкою вони явилися і для розвинених країн, блоку НАТО, інших угруповань. Проте чи дійсно їх не можна було передбачити? Вивчені праці відомих вчених кількарічної давності, прийняті рішення численних самітів і форумів, доктрин тощо дають підстави вважати, що події назрівали, до них потрібно було готуватися, не допустити стратегічних помилок, упередити фатальний розвиток. Спробуємо аргументовано довести зазначене.

В багатьох культурах існує концепція «місць сили». Це території, що мають особливе значення і здаються привабливими. Вони формуються та визрівають на протязі століть. Їх значна кількість. Достатньо назвати Босфор і Дарданелли, майже весь сучасний Ізраїль, Ельзас та Лотарінгію, Південну Осетію, узбережжя Балтійського моря, Тибет.

В такому ж ракурсі можна говорити і про Україну. Ми знаходимося на найбільш важливій ділянці Євразії, протягом століть не мали можливості створити власну державу через безперервні спроби захоплення території сусідніми

**Spis tekstów źródłowych
wykorzystanych w
rozdziale 3**

**Список використаних
джерел до розділу 3**

1. Александров, О. С. Оборонна промисловість Європейського Союзу: сучасний досвід трансформації / О. С. Александров // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 2. – С. 168-177.
2. Артем'єва, К. М. Податкова політика в Україні: принципи та реалії / К. М. Артем'єва // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 10. – С. 21-24.
3. Баранова, О. Розвиток ринку страхування життя в Україні в посткризовому періоді [Електронний ресурс] / О. Баранова // Ринок цінних паперів України. – 2016. – № 1-2. – Режим доступу : <http://securities.usmdi.org/?p=22&n=92&s=964>.
4. Бегма, В. М. Розвиток оборонної промисловості України та проблемні питання офсетної політики / В. М. Бегма, С. П. Мокляк // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 2. – С. 173-180.
5. Гаманкова, О. О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі / О. О. Гаманкова, В. К. Хлівний // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 58-67.
6. Гега, П. Т. Основи податкового права : навч. посіб. / П. Т. Гега, Л. М. Доля. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – 302 с.
7. Горбулін, В. П. Концептуальні підходи до удосконалення військово-технічної та оборонно-промислової політики України / В. П. Горбулін, О. О. Свергунов // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 1. – С. 110-119.
8. Горбулін, В. П. Україна потребує нової воєнно-технічної політики / В. П. Горбулін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defence.ua.com/rus/hotnews/?id=30647&prn=ves.28.12.2012>.

9. Економетрія : [навч. посіб.] / [В. І. Жлуктенко, Н. К. Водзянова, С. С. Савіна, О. В. Колодінська] ; за загальною редакцією С. І. Наконечного. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 552 с.
10. Жизненный вопрос. Кто заплатит за лайфого страховщика-банкрота [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finance.liga.net/insurance/2013/10/9/articles/35840.htm>.
11. Захарченко, Н. П. Податки / Н. П. Захарченко. – Одеса : Кадр, 2001. – 543 с.
12. Інформаційно-аналітичний огляд військових новин [Електронний ресурс] // Центр воєнної політики та політики безпеки. – 2013. – Випуск №10/13. – Режим доступу : <http://defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/arhiviao/14267-1013>.
13. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
14. Каракулова, І. Фонди гарантування виплат за договорами страхування життя: зарубіжний досвід / І. Каракулова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 133. – С. 47-49.
15. Коваль, О. П. Щодо запровадження Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя / О. П. Коваль // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 61-68.
16. Козориз, А. Краткое пособие по разжиганию Третьей мировой войны: новый виток тысячелетнего конфликта / А. Козориз // Незалежний аудитор. – 2014. – № 3. – С. 10-16.
17. Козьма, І. І. Сучасний стан розвитку ринку страхування життя в Україні / І. І. Козьма // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 165-170.
18. Кондратенко, Д. В. Анализ целесообразности создания фонда гарантирования страховых выплат по договорам страхования жизни в Украине / Д. В. Кондратенко, В. В. Мужиливский // Страховые интересы современного общества и их обеспечение : сб. материалов XIV Междунар. науч.-практ. конф., 5-7 июня 2013 г. – Саратов, 2013. – С. 230-234.
19. Кравчук, О. Оподаткування в Україні. Приховані ресурси / О. Кравчук, О. Одосій [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://commons.com.ua/ru/opodatkuvannya-v-ukrayini-prihovani-resursi>.
20. Кузьмін, О. Є. Чинники формування конкурентоспроможності підприємств на ринку озброєння / О. Є. Кузьмін // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8. – С. 168-177.
 21. Лиддел-Гарт, Б. Г. Решающие войны в истории / Б. Г. Лиддел-Гарт. – М. : ЗАО Центрполиграф, 2012. – 284 с.
 22. Марушевський, В. Г. Зростання конфліктогенного потенціалу у сфері сировинно-ресурсної безпеки / В. Г. Марушевський // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 1. – С. 120-125.
 23. Нагайчук, Н. Г. Інвестиційний потенціал страхового ринку України / Н. Г. Нагайчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Вип. 38. – С. 205-212.
 24. Оборонно-промислова політика України: можливості застосування досвіду вишеградських країн / В. В. Головка, О. І. Їжак, Н. О. Ткачук, А. І. Шевцов. – Дніпропетровськ : ДФ НІСД, 2008. – 292 с.
 25. Опыт зарубежных стран / Фонд гарантирования страховых выплат. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fgsv.kz/new_fgsv/index.php?ID=10.
 26. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 27. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.
 28. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
 29. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>.
 30. Податкова система України : навч. посіб. / За ред. І. О. Лютого. – К. : ЦУЛ, 2009. – 456 с.
 31. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
 32. Предборський, В. А. «Гібридна» війна як відбиття закономірностей розвитку суспільства незавершеної

- модернізації / В. А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 10. – С. 13-18.
33. Привалова, О. Особливості конкуренції на ринку страхування життя / О. Привалова // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 4. – С. 54-62.
34. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2010 №2411-VI. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
35. Про прийняття за основу проекту Закону України про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя : Постанова Верховної Ради України від 08.10.2013 р. № 632-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-vii>.
36. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 8.06.2012 р. № 390/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/390/2012>.
37. Регулювання ринку цінних паперів в Україні: закони і законодавчі акти / Ред. В. Г. Гончаренко, Е. Ф. Демський, О. М. Джужа, О. В. Дзера. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 382 с.
38. Ринок страхування життя в Україні: життя ледве жевріє [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/349965/rynok-strahuvannya-zhyttya-v-ukrayini-zhyttya-ledve-zhevriye>.
39. Саврас, І. З. Дослідження ринку страхування життя в Україні з використанням кореляційно-регресійного аналізу / І. З. Саврас, Р. В. Юринець // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 41. – С. 303-309.
40. Савченко, В. Ф. Планування і прогнозування: еволюційні зміни та ситуація в Україні / В. Ф. Савченко // Чернігівський науковий часопис Чернігівського державного інституту економіки і управління. Сер. 1: Економіка і управління. – 2011. – № 2. – С. 12-20.
41. Свергунов, О. О. Стратегічне планування військово-технічної політики: світовий досвід / О. О. Свергунов // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3. – С. 128-137.

- 42.Соболев, А. А. Стратегічні наступальні озброєння – чинник стримування чи геополітичного впливу? / А. А. Соболев // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 165-175.
- 43.Создание эффективной оборонной промышленности в Европе станет импульсом для экономического роста / агентство «Интерфакс», 14.12.12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.interfax.hv/news/world/122056.
- 44.Таблиці моніторингового опитування «Українське суспільство» 2015 р. Інституту соціології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php.
- 45.Толочний, Ю. В. Сучасний стан фінансового забезпечення та шляхи розвитку оборонно-промислового сектору економіки України / Ю. В. Толочний, Б. П. Щеглюк // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2. – С. 105-111.
- 46.Третьякова, Г. Украинский рынок страхования жизни и современная макроэкономическая среда: логика и тенденции взаимосвязи [Електронний ресурс] / Г. Третьякова // Економічний часопис – XXI. – 2004. – № 5. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2004/5/20040508.html>.
- 47.Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д. е. н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.
- 48.Хенке Фолькер. Особливості страхування життя в європейських країнах / Фолькер Хенке // Страхова справа. – 2005. – № 2. – С. 25-28.
- 49.Чвертко, Л. А. Конкурентоспособность предприятия как фактор экономической безопасности / Л. А. Чвертко, Т. О. Корниенко // Весник Академии знаний. – 2016. – № 19(4). – С. 11-15.
- 50.Чвертко, Л. А. Страхування транспортних ризиків як чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л. А. Чвертко // Розвиток національної економіки на інноваційній основі: тенденції та перспективи : колективна монографія / за ред. Курмаєва П. Ю., Слатвінського М. А. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 93-101.

51. Черкасова, С. В. Сучасні тенденції розвитку діяльності компаній зі страхування життя в Україні / С. В. Черкасова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 6. – С. 62-66.
52. Шевцов, А. І. Актуальні проблеми реструктуризації оборонно-промислового комплексу України / А. І. Шевцов, Р. В. Боднарчук // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 2. – С. 127-134.
53. Шевцов, А. І. Корпоратизація в оборонно-промисловому комплексі України: проблеми та шляхи їх вирішення / А. І. Шевцов, Р. В. Боднарчук // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2. – С. 119-128.
54. Щодо запровадження Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя [Електронний ресурс] : [аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1458/#_ftnref1.
55. FAO: Природные ресурсы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/docrep/014/am859r12.pdf>.
56. Food price watch [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/wbsite/external/topics/extroverty/0,,contentMDK:22838758~piPK :210062~theSitePK :336992,html>.